

Nr 65

Utlåtande i anledning av motioner angående bostadsbidrag till värnpliktiga.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 848 av herrar *Annerås* och *Skagerlund* samt II: 994 av herr *Berndtsson m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts,
»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå att socialutredningen göres uppmärksam på de olägenheter nuvarande bestämmelser utgör för värnpliktiga som fullgör sin första tjänstgöring.»

Utskottet har i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från försvarets civilförvaltning.

Gällande bestämmelser

Gällande bestämmelser om familjebidrag finns i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99, omtryckt 1960: 152) och i familjebidragskungörelsen den 29 mars 1946 (nr 101, omtryckt 1960: 153). Familjebidrag utgår under tjänstgöring vid krigsmakten och civilförsvaret samt under vapenfri tjänst. Bidragsformerna är familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag. Bidragen utgår i princip efter behovsprövning. De är med undantag för näringsbidragen undantagna från beskattning.

Bostadsbidrag utgår i första hand för bestridande av kostnader för familjebostad. Sammanbor den värnpliktige med familjemedlem utgår bostadsbidrag för bestridande av de faktiska kostnaderna för den värnpliktiges och familjemedlemmens bostad. I fråga om ensamstående värnpliktig får bostadsbidrag beviljas endast i den mån den värnpliktige eljest skulle nödgas avstå från bostad och avståendet skulle för honom medföra betydande ekonomisk olägenhet eller han vid utryckningen inte skulle ha tillgång till lämplig bostad samt avsaknaden härav skulle medföra avsevärda svårigheter. Sådant bostadsbidrag får dock inte utgå till värnpliktig, som fullgör första tjänstgöringen, utan tillsynsmyndighetens medgivande (9 § familjebidragsförordningen).

De normer, som f. n. tillämpas av försvarets civilförvaltning (tillsynsmyndigheten) i fråga om medgivande till bostadsbidrag åt ensamboende värnpliktiga innebär i huvudsak följande. För värnpliktiga som fullgör kortare militärtjänstgöring (omkring tre månader eller mindre) beviljas som regel bostadsbidrag. Värnpliktiga som fullgör grundutbildning i en följd under 8—12 månader eller längre tid erhåller bostadsbidrag endast

då särskilda skäl föreligger, exempelvis då den värnpliktige saknar föräldrar eller annan nära anhörig eller då han står i begrepp att inom kort ingå äktenskap eller då han fullgör grundutbildning vid relativt hög ålder. En viss liberalisering av bedömningsgrunderna har vidare skett under senare år i fråga om fall, som ansetts ömmande av arbetsmarknadsmässiga eller sociala skäl.

Tidigare behandling

I fråga om bestämmelserna om bostadsbidrag för ensamstående värnpliktiga under första tjänstgöringen uttalade försvarsministern i ett *interpellationssvar* den 15 december 1966 bl. a. följande:

Generellt är det nödvändigt att inta en viss restriktivitet. Normalt skall de värnpliktiga under tjänstgöringstiden bo i den militära förläggningen. Vid helger och annan längre ledighet har de oftast möjlighet att vistas hos föräldrar eller andra närstående. Det skulle då — inte minst med hänsyn till läget på bostadsmarknaden — vara olämpligt att genom statens försorg i mera betydande omfattning bekosta hyran för lägenheter eller rum, som under större delen av veckan stod tomma.

Jag har uppmärksammat det av interpellanten aktualiserade problemet. Frågan om bostadsbidrag till ensamstående värnpliktiga har emellertid varit föremål för överväganden i 1965 års försvarsutredning. I avvaktan på utredningens ställningstagande är jag inte beredd att nu vidta någon åtgärd.

Vid 1967 års riksdag väcktes en motion med liknande yrkande som det nu förevarande. Andra lagutskottet behandlade motionen i samband med en proposition om förbättrade familjebidragsförmåner för värnpliktiga m. fl. i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 42. Häri uttalade utskottet inledningsvis att motionen delvis byggde på den felaktiga föreställningen att bostadsbidrag aldrig kan utgå till ensamstående värnpliktig som fullgör första tjänstgöring. Utskottet framhöll att tillsynsmyndigheten efter prövning av omständigheterna i varje enskilt fall kunde lämna medgivande till bostadsbidrag åt sådan värnpliktig och att dylika bidrag också beviljats i åtskilliga fall, även om civiltjänstgivningens tillståndsgivning därtills kännetecknats av restriktivitet. Utskottet fortsatte:

Frågan om bostadsbidrag till värnpliktig som inte sammanbor med familjemedlem är föremål för behandling inom 1965 års försvarsutredning. Enligt vad utskottet inhämtat kan förslag i ämnet möjligen vara att vänta i slutet av innevarande år. Vid sådant förhållande påkallar det i motionen framställda utredningsyrkandet enligt utskottets bedömning inte någon riksdagens åtgärd.

I det av 1965 års försvarsutredning avgivna betänkandet SOU 1968:10 framlades inte något direkt förslag beträffande familjebidragsförmånerna. Utredningen konstaterade (s. 171) att samtidigt som betydande förbätt-

ringar av värnpliktsförmånerna ägt rum så sent som fr. o. m. den 1 juli 1967 så var särskilt de närmaste åren det tillgängliga ekonomiska utrymmet för kostnadskrävande åtgärder litet. Utredningen ansåg det emellertid önskvärt att åstadkomma vissa ytterligare förbättringar av dessa förmåner och föreslog att förmånsfrågorna skulle prövas successivt under den förestående fyraårsperioden.

I riksstaten för budgetåret 1969/70 och för innevarande budgetår har medel uppförts särskilt för ökad utgivning av bostadsbidrag åt ensamstående värnpliktiga under grundutbildning med 0,5 resp. 1,5 milj. kr.

Remissyttrandet

Efter redogörelse för gällande bestämmelser i ämnet och för frågans tidigare behandling i riksdagen uttalar försvarets civilförvaltning, att den utökade bidragsgivning för vilken medel beräknats i årets budget skall kunna ske inom ramen för nuvarande författningsbestämmelser genom en ytterligare försiktig uppmjukning av bedömningsgrunderna. Civilförvaltningen framhåller vidare, att problemet med de värnpliktigas bostäder och bostadsbidrag torde — om man inte helt bortser från ekonomiska synpunkter — tillhöra de svårare att lösa på ett i alla hänseenden tillfredsställande sätt. Civilförvaltningen hänvisar härvidlag till en inom förvaltningen upprättad promemoria, som bilagts yttrandet.

I promemorian konstateras att en mera generös bidragsgivning i de med motionerna avsedda fallen kommer att innebära, förutom ökade kostnader för stat och kommun, att värnpliktiga under relativt långvarig militärtjänstgöring på det allmännas bekostnad kommer att disponera bostäder, som andra personer med hänsyn till förhållandena på bostadsmarknaden kan vara i långt större behov av. Problemen med gränsdragningen mellan bifalls- och avslagsärenden efter en utvidgad bidragsgivning belyses utförligt i promemorian. Här uttalas vidare, att en sådan väsentlig utvidgning av bidragsbestämmelserna som motionärerna synes åsyfta torde medföra att praktiskt taget alla värnpliktiga skulle komma att beviljas bostadsbidrag. Detta skulle enligt en beräkning i promemorian leda till en kostnadsökning för det allmänna på omkring 80 milj. kr. per år, d. v. s. mer än en fördubbling av de nuvarande *sammanlagda* årliga familjebidragskostnaderna.

Nytt utredningsuppdrag

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 16 oktober 1970 har chefen för försvarsdepartementet erhållit bemyndigande att låta allsidigt utreda frågan om lämpligt system för förmåner åt värnpliktiga m. fl. Utredningen kommer enligt vad utskottet erfarit att pröva bl. a. de olika bidragen enligt familjebidragsförordningen.

Utskottet

Enligt familjebidragsförordningen utgår bostadsbidrag till ensamstående värnpliktig endast i två grupper av fall. Till den ena gruppen hänförs sådan värnpliktig som vid tjänstgöringens början innehar bostad, vilken han med betydande ekonomisk olägenhet skulle nödgas avstå ifrån, om han inte erhöll bostadsbidrag. Den andra gruppen omfattar värnpliktiga som är i särskilt behov av lämplig bostad vid utryckningen. I intetdera fallet får bostadsbidrag utgå till värnpliktig, som fullgör första tjänstgöring, såvida inte tillsynsmyndigheten — försvarets civilförvaltning — lämnat sitt medgivande.

Motionärerna, som framhåller vikten av att de värnpliktiga har tillgång till bostad vid permission och utryckning, anser att bestämmelserna bör ändras så att bostadsbidrag kan — utan tillsynsmyndighetens medgivande — utgå till ensamstående värnpliktig som fullgör första tjänstgöring. I motionerna yrkas att socialutredningen skall göras uppmärksam på de olägenheter, som nuvarande bestämmelser innebär för dessa värnpliktiga.

Vid behandling av liknande motionsyrkande år 1967 framhöll andra lagutskottet att bostadsbidrag åt berörda värnpliktiga beviljats i åtskilliga fall efter tillsynsmyndighetens medgivande. Under senare år har, enligt vad som framgår av remissyttrandet från försvarets civilförvaltning, bidragsgivningen ytterligare utökats genom en fortgående uppmjukning av de bedömningsgrunder som tillsynsmyndigheten tillämpar vid tillståndsprövningen. Det kan i sammanhanget anmärkas att medel särskilt beräknats för ifrågasvarande ändamål i riksstaten för de senaste budgetåren.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 16 oktober 1970 har chefen för försvarsdepartementet erhållit bemyndigande att låta allsidigt utreda nuvarande system av förmåner åt värnpliktiga m. fl. Utredningsuppdraget omfattar enligt vad utskottet erfarit bl. a. de olika formerna av familjebidrag. Utskottet förutsätter att även den i förevarande motioner aktualiserade frågan kommer att prövas i detta sammanhang.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att motionerna icke påkallar något riksdagens initiativ. Utskottet får därför hemställa,

att motionerna I: 848 och II: 994 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 oktober 1970

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand (s), Dahlberg (s), Hübinette (m), Österdahl (fp), Andreasson (cp), Ivar Andersson (s) och fru Grethe Lundblad (s)*;

från a n d r a kammaren: herrar Göransson (s), Jonsson i Mora (fp), Ringaby (m)*, Nilsson i Kalmar (s), Gadd (s), fru Nilsson (cp), herr Aldén (s) och fru Håvik (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.